

להיות נורמלי

(סיפנה)

מאת רחל איתן

— יש לי משהו לספר. — הוא ישב על קצה הספה כעומד לקום ולהסתלק, בן שמונה-עשרה, אתלטי ובעל יופי מרתק.

— העניין הוא שאני תלוי באוויר, מרחף בצניחה חפשית ואין לי לאן לצנוח. אני מחפש את ה-X על הקרקע ואינני רואה שום X. אני מחפש מישהו שיצייר לי את ה-X, אבל מהר. אחרת אינני יודע אם כדאי לפתוח את המצנת. הוא חייך לעצמו כנהנה מן הדימוי.

— סלחי לי שאני ככה מתפרץ, אבל כזה אני. רוב האנשים שאני מדבר אתם נבהלים מיד. הייתי רוצה לרסן את עצמי קצת, לספר לפי הסדר, אבל זהו הסגנון שלי. הוא הקיש על דלת ביתי שבתל-אביב בשעה חמש בבוקר והודיע לי כי הסתובב כל הלילה כולו ברחוב, מצפה לשחר. האמנתי לו. הכנסתי אותו מיד הביתה. רק לפני כמה שנים רצתי גם אני, לאחר ליל נדודים, עם שחר לביתו של סופר, לבי מפרפר בגרוני, בצפיה שיפתור את הנעלמים הנוראים במשוואה שלי. הסופר שהיה אז בן ארבעים לא האמין במצוקתי ואמר כי אני בונה בחיי סיטואציות דרמטיות הקיימות רק בספרות המאה ה-19, וגם שם הן מוגזמות.

הנער שתה קפה, וחיפש בי את נקודת התורפה שיוכל להתאכזב ממנה. בזאת חשתי מייד ומשום כך חשבתי שאני יודעת מראש את כל מהלכיו. ראשית — ההורים. לא, לא אמרתי כי הם אשמים. הם לא ידעו לעולם איך לסיים. אמי עדינה, רגישה עד חולניות וכל מאורע מקבל אצלה מייד משמעות סמלית וגורלית. והאב! האב! אדם אלים וגס. בעוד כמה ימים יבוא מארצות-הברית ואינני רוצה להיפגש אתו.

לא, לא, מצבי הכלכלי מצויק. אני ממש עשיר! עובד בבנין שמונה שעות ביום. מצבי הגופני משופר מאוד. אחרי שסבלתי מתת-תזונה השתדלתי לחזור לכוחותי, והנה, לצערי, קיבלתי שפע כוחות מיותרים. לפני כשנה הטלתי על עצמי משטר של לא סתם צמחונות, אלא של טבעונות אדוקה, אבל בקיבוץ שהייתי בו אז לא היה איכפת לאיש אם אני גיוון כהוגן או לא. ויתרתי על כל מנות הבשר, הביצים והחלב. אבל התביישתי לבקש „במקום“. לקום ככה לעיני כולם וללכת לאורך כל חדר-האוכל, להגיע למטבח ולהביא לעצמי מנה מיוחדת או להתדיק עם אנשים על הנושא הזה — נראה לי קטנוני ועלוב. עבדתי אז כמו דוב בקרקס ואכלתי כמו דוב בשנת החורף שלו. עד שהגעתי למצב של אפיסות אונים, אבל איש לא שם לב לכך ואיש לא הרגיש בזאת מכל מאות החברים שהיו סביבי.

עכשיו אני בחור בריא וחזק משום שלמדתי לזוסת את התזונה שלי. אני יכול להסביר לך עכשיו מדוע לקחתי על עצמי את הטבעונות — לא מתוך רחמנות על החיות המסכנות ולא מתוך סלידה על זלילת ריקמות גופו של יצור שהרגו אותו

למעני, אלא כדי שארגיש את עצמי שייך לאיזו מסגרת של חוקים, שלא אתפזר ושלא אלך לאיבוד. אני מרגיש שיש בכוחי לעשות הכל, אבל אינני רוצה לעשות את כל הדברים הנחמים והבטוחים שמציעים לי, אפילו לא מוות בטוח במלחמה. הייתי אצל מורה אחת, הנחשבת מומחית לבעיות הנוער. מרצה ברדיו וכותבת מאמרים. בחורה הגונה מאוד ונבונה, אבל אזרחית, אם את מבינה את המושג הזה. אזרחית! היא איננה מבינה במה אני מדבר, אבל מקשיבה בעניין לסיפורים שלי, ואני מרגיש שהעניין הוא בסיפור הזר, המיוחד, שמזעזע קצת את העצבים האזרחיים שלה, שמכניס משבר-רוח לחיים הקפואים תאלה. אינני יכול להפסיק מלהרגיש את הרוח הבינונית המזעזעת שלה. היא אומרת לי להשליך הכל מעבר לכתף וללכת לצבא. שם יעשו ממני בן אדם, כמו שעושים מכולם. שלחו אותי לדבר עם איזה אדם, איש מבין, סגן-אלוף או משהו. נפגשתי אתו בבית-קפה בתל אביב. כאשר התחלתי לדבר — ניגש אליו תינוק לשולחן, הרים את ידו, תפש בכפית, המונחת על השולחן ואמר בשמחה: "פית. פית."

סגן-האלוף נטרד, תפש ביד התינוק ואמר לו: "לא, לא! תן לי את הכפית ולך מפה!" התינוק לא היה מסוגל עדיין לתפוש דברים בנוסה הזה. הוא פרץ בבכי: "פית. פית" והצמיד את הכפית אל גופו. סגן האלוף שהיה נרגז מאוד, קם ממקומו וחטף בכוח את הכפית מידי התינוק. החלטתי לחסוך את השיחה. אני סרבן מלחמה. אני מתנגד למלחמות, בעיקרון, אבל במקדם או במאוחר אצטרך ללכת לאחת המלחמות.

אמי מפחדת מפני. היא עוקבת אחרי בפהד נורא, כמו אחרי מטורף, שכל רגע עלול לזרוק את עצמו מתחת לאוטובוס. כל פסיעה שאני עושה — כאילו אני עובר על לבה בבולדוזר. היא שולחת אותי מיועץ-נוער אחד לשני. במקום זה הייתי רוצה שתמצא לה משהו לחיות אתו, שתמצא לה איזה גבר. אבל היא — לא! לא משום שהיא מלאך שכזה, אלא משום שאינה מסוגלת כבר לבוא במגע עם אנשים חדשים. היא אכולת פחדים. כשהיא רואה גבר זר היא מסתכלת דרך החולצה שלו, כאילו זה אוויר שקוף.

ומלבד זאת — כל חמש שנים בערך הם נפגשים שוב, היא והאב. עכשיו הוא עומד לחזור שוב, כפי שאמרתי לך. תמיד הוא 'חוזר הביתה' לאחר כל הכשלונות שלו ואחרי חודש הם מתחילים לריב ואז הוא אורז את המזוודות ובורח לניו-יורק לעוד חמש שנים. אבל אין להם הכוח לגמור.

יום אחד החלטתי לעזוב אותה. נסעתי לקיבוץ. השארתי לה פתק שלא תדאג, שנסעתי למקום טוב. לא רציתי שתדע לאן. אחרי יומיים שמעתי את הרדיו משדר את שמי בחדשות: המשטרה מחפשת אחרי הנער זה וזה. עיניים כחולות, גבהו מאה ושמונים סנטימטר, לבוש מכנסי חאקי קצרים וסנדלים.

האם היתה לי חברה? כן. אולי. כאשר הייתי בן ארבע-עשרה נסעתי להתארח בחופש הקיץ אצל קרובים בניו-גרסי. משפחה אמריקנית ממוצעת, מאושרת מאוד. כך הייתי רוצה להיות, אילו יכולתי לבחור. הם יודעים לשבת ולאכול סטייקים בעובי של שבעה סנטימטרים והכל כל-כך רפוי, מאוזן, בלי כל מתיחות. הילדים נוסעים כל היום בבית על 'סקיטיים' וכשהם מטפסים בסקיטיים

על הפסנתר אף אחד אינו גוער בהם, אלא אחד מן ההורים ניגש תוך כדי דיבור על נושא אחר ומוריד אותם בטבעיות רבה מן הפסנתר והם ממשיכים לנסוע בחדרים וההורים ממשיכים לדבר.

היתה להם בת, צעירה קצת ממני והיינו יוצאים יחד לשחות באגם. זאת היתה החברה שלי.

עסקתי גם בפיסול. קשה לבנות זאת בשם אמנות, אבל כל חתיכת עץ שהיתה נופלת לידי הייתי כאילו בהיסח הדעת חוטב בה, עד שהדבר נעשה לי כאילו כורח. לא יכולתי לחיות בלי לגלף בעץ. הצורות הקטנות שהייתי יוצר היו מושלמות, לפי דרכן. לא הייתי מניח אותן מידי עד שהיו מקבלות את השלימות שביקשתי, אחר-כך עברתי לחימר. בתקופה מאוחרת יותר באתי עם עבודותי אל אמן ירושלמי, מורה ב"בצלאל". אבל זה במקום להקנות לי אמצעים נוספים לשיפור עבודתי, או לדחוף אותי לכיוון מסוים, היה מלעיט אותי בתיאוריות ומבקש להעניק משמעויות של "אסכולות" לכל קו שהייתי עושה. שעות היה יושב ומתווכח אתי בחשיבות על מהות העבודות שעשיתי, במקום לעסוק בעבודה עצמה. עד שיום אחד לא התאפקתי ואמרתי לו כל מה שהסקתי ממנו. הייתי רוצה לעסוק בארכיטקטורה, אבל אינני רוצה להיות אדם מוגבל. הייתי רוצה לפני כן לבנות לעצמי בסיס רחב של הכרת עולם המדע והאמנויות וכבר אני יודע מראש שהדבר בלתי-אפשרי. הייתי מוכן לבלוע הכל בלגימה אחת.

יום אחד נודע לי על קיומו של דוד בארצות הברית. מיד ידעתי שנמצא לי איש חלומותי — אדם שעלה בכוחות עצמו מן השפל. מנתח-מוח מפורסם. קליניקה פרטית. ראיתי אותו עומד ליד שולחן הניתוחים עם האיזמל ודגן גורלות של אנשים לחיים ולמוות, לתבונה או לטימטום. האיש הזה יבין — אמרתי — הוא מוכרח להבין! הייתי או בן חמש-עשרה.

התגנבתי כנוסע חפשי לאניה. בכיסי היו עשרה דולארים מביקור הקיץ בניו-ג'רסי. כאשר מצא אותי אחד המלחים היווניים בין המכוניות סיפרתי לו סיפור ארוך על יתומים ואלמנות ודודים עשירים. רחמיו נכמרו עלי ואפילו הסדיר לי אספקת מזון. המלחים נהגו מן האפשרות ל"סדר" את חברת הספנות.

הגעתי לנמל ניו-יורק. המלח הגניב אותי עם אחת המכוניות וכך, עם המזוודה הקטנה רצתי ישר אליו. מיד! הוא יבין, לעזאזל! הוא נמצא למעלה שם, ה"סופרמן", מעל לכל הקטנוניות האנושית המצויה.

רציתי לרוץ אליו מיד, אבל בכניסה ישבה מזכירה:

"כן?"

"אני מבקש לראות את מר פרלסטיין. זה דחוף. רק עכשיו הגעתי."

"ד"ר פרלסטיין עסוק עכשיו. נא לחכות."

"אבל אני מוכרח לראות אותו. הוא קרוב שלי. רק הרגע הגעתי באניה

מישראל."

"זה רחוק", אמרה באדישות ומיד המשיכה לתקתק.

קמתי חסר-סבלנות. הסתובבתי בחדר הלוך ושוב.

"אולי אפשר?" שאלתי כעבור זמן-מה.

„ד״ר פרלסטיין עסוק עכשיו בניתוח“, אמרה בחומרה ורמזה לי לשבת ולשתוק. אחר שעה בערך יצאה מן החדר ואחר חזרה. לאחר שעה נוספת הגיע איש-חלומתי בחלוק רופאים ארוך והמסיכה משתלשלת על צווארו. איש קטן, מקריה, בעל כרס, פנים חמורות בלי כל סימן של ידידות או קירבה. פנה אלי באנגלית בעלת ניב אידי.

מיד התפרצתי וסיפרתי הכל. כיצד חיפשתי אדם שיבין לרוחי, כיצד נחלתי אכזבה אחד אכזבה, איך הגעתי באניה, על המלחים היווניים, איך רצתי — אני והמזוודה הקטנה ישר אליו, משום שהוא האדם שׁיבין, הוא אדם שנתנסה בכל, שעלה מן השפל בכוחות עצמו, אבל בכל מה שאמרתי כבר לא האמנתי. דיקלמתי את הנאום שהכנתי לעצמי באניה לקבל בו את פני הדמות הזאת, הקורנת בינה ודעת, שנצטיירה לי בדמיוני.

הוא הקשיב בחוסר סבלנות ובמין איבה כאילו באתי, לפחות, לקחת ממנו את רשיון העבודה. שלו.

לבסוף הורה לפקידה לתת לי חמשה דולאר ומכתב מסויים לפי כתובת מסויימת. הוא לא אמר שום מלת פרידה. מיהר, כנראה, לניתוח-מוח נוסף. לקחתי את המכתב. הכתובת היתה בית חולים „הר־סיני“ בפּיט־אבניו. במעלית פתחתי את המעטפה. זה היה מכתב קצר לרופא־פּסיכיאטר של המוסד.

יותר לא ראיתי את ה„סופרמן“ שלי. שלושה ימים הסתובבתי בניו־יורק עד שהוצאתי את חמישה־עשר הדולארים שהיו בכיסי. או ניגשתי לצי״ם וביקשתי לחזור לישראל. סלחי לי אולי לא באתי בשעה המתאימה? השעה היתה כבר שבע. — „זה בסדר“, אמרתי „בדרך כלל אני קמה בשעה הזאת.“

הוא נרגע מיד וקיבל בשמחה את ספל הקפה השני וסנדביצ׳י הגבינה. — כאשר הגעתי ארצה שלחו אותי מייד מפּסיכיאטר לפּסיכיאטר. לפני כשנה שלחו אותי לאחת המומחיות הנודעות בארץ. מצאתי אשה מקצועית, יבשה. „רק כדורי הרגעה!“ היא אמרה, „אני אתן לך כמה זריקות טובות — והכל יעבור!“

„כל מה?“ שאלתי, „כך את רק מסיחה את הדעת מן העניין, מנסה לשתק את הדבר, אבל לא לחשוף אותו, להסביר אותו, לפתור אותו. נוסף לעובדה שאני עשוי ממערכות עצבים ומכשירי עיכול, אני גם אדם! אני אבלע כל יום עשרים גלולות ארגעה ואלך שיכור־סמיפ, מאושר, אבל לא בזאת אני רוצה. לא בזאת! אני מסוגל לבלוע את כל העולם, אבל שלא יהפוך לסכינים בבטני.“

„המומחית אמרה לי כי אם אסרב לקבל את כדורי הארגעה — היא מושכת את ידיה מן הטיפול.“ אמר בחיוך, שאין בו מאומה מן האומלל, אלא מן היחיד־מיוחד. הלכתי מייד אל מרכז של תנועת־קיבוצים מסויימת. ישבה שם אשה, הנידה בראשה ולבסוף אמרה: „אנחנו לא מוסד לקליטת משתמטים מן הצבא.“

שאלתי אותו מה היה רוצה יותר מכל דבר אחר.

— מה שהייתי רוצה ממש? להיות כמו כולם. כמו אחד מן החברה. שלא לבלוט, שלא לצאת דופן! אינני אומר זאת מתוך התגנדרות. אולי אני מפונק משום

שיש בידי דרכון אמריקני ואני יכול לבחור גם שלא ללכת לצבא, אם אינני רוצה להפסיד את הגתינות האמריקנית שלי, אבל לא בזה העניין. הייתי רוצה למתן מעט את קצב המחשבה והייתי רוצה שלא לראות בחריפות כזו את האנשים שאני נתקל בהם. אני רואה אותם במפולש — את כל שבועי הרצון מעצמם, את כל המוגבלים האלה. אני מתאמץ להיות נורמאלי, בכל כוחותי, אני לוחץ על ראשי בכוח, שלא לקפוף מן השורה! אני רוצה להיות אחד מן העדר, ושיהיה מישו או משהו שאצטרך לתת לפניו דין וחשבון על מעשי. אני מתפזר! אני יודע לסחוב כמו סוס, אני משתכר יפה בבניין, אבל אחרי שיחה אחת עם הפועלים הם הצטדדו ממני — „הפילוסוף“. אני מדבר והם אינם מבינים במה. הם מרמזים האחד לשני שאינני שפוי משום שאינם יורדים לסוף דעתי. חדלתי מלומר להם את דעתי. אני עובד אתם בשתיקה, בשמש, עושה כל מה שצריך. אחר-כך מסתובב לי לבדי ברחובות. כיסי מלאים כסף, אבל הכל ריק! ריק! כל הדברים האלו שהאחרים מתענגים עליהם כל כך — מדכאים אותי! סלחי לי אם אני משעמם אותך. עלי לשמור על המיוחד שבי? זה כואב יותר מדי. מה יש לי במיוחדות הזאת, ברגישות הזאת, בכלים העדינים יותר, אם אינני מאושר יותר, שבע יותר?

פתאום קם ממקומו, כאילו אמרתי לו שעליו ללכת, התנצל על הטירחה שגרם לי ובחן היטב את פני.

כשנה לאחר מכן, במלחמת ששת הימים, הופיע פתאום בביתי במדי הסוואה. התגייס לצה"ל לפני שמונה חדשים וחזר רק עכשיו מאיזור לטרון. הוא השתנה, כאילו עבר ניתוח פלאסטי. פתאום סיפר איך עמד יום שלם וחילק מים ולחם לנשים ולתינוקות שהלכו לגולה. 'התינוק הזה, בשיגדל, יתקע לך סכין בבטן', אמרו לו החברה שעברו בג'יפ. אבל היו שם עוד קיבוצניקים מן האזור שהצטרפו אליו והביאו מים ומזון מן הקיבוץ.

הוא היה צריך למהר ולחזור. המלחמה היתה עדיין בעיצומה ולא ידענו מה יהיה סופה.

— אני הולך להרוג וליהרג — אמר בחיוך רע.